

СЕКЦІЯ 4 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 340.5:343.622

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-4-6>

ОКРЕМІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВБИВСТВО ДИТИНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Ковтун Олександр Олексійович,
аспірант

Київський університет права Національної академії наук України
kovtunaleksandr24@gmail.com
orcid.org/0009-0007-3555-3595

Мета роботи – дослідити кримінальні кодекси окремих країн світу, зокрема норм, які передбачають відповідальність за позбавлення життя дітей. Проведення дослідження передбачало використання низки методів, а саме порівняльно-правового, формально-логічного, дедуктивного, логічного, прогностичного.

Результатами дослідження є характеристика правових норм, які передбачають відповідальність, пов'язаних з убивством матір'ю своєї новонародженої дитини та позбавлення життя людини. Проведений аналіз показав, що ставлення до життя людини є одним із пріоритетів держави, проте підходи нормування його охорони досить різні. Як показав компаративістичний аналіз законодавства й історія розвитку законотворчих процесів, в окремих державах навіть понятійний апарат різниться. Так натрапляємо на норми з назвою: «Убивство матір'ю новонародженої дитини» (Україна, Вірменія, Казахстан), «Дітовбивство» (Албанія, Корея), «Убивство дитини під час народини» (Австрія), «Убивство дитини» (Естонія), «Батьковбивство» (Філіппіни).

Виходячи з визначення назви самої норми, їх диспозиції теж визначаються по-різному. Це пояснюється тим, що дітовбивство в кожній країні світу проходило складні етапи, даний процес не завершився. Суттєвим є те, що в деяких нормах мова не йде про новонароджену дитину, а тому бачимо відповідальність за вбивство як ненародженої дитини, так і вже народженої дитини (зокрема, новонародженої), які ототожнюються з терміном «дітовбивство», суттєво різняться і за часом учинення даного злочину й об'єктом злочинного посягання, а саме його віком тощо. Різні підходи до початку життя, так, у деяких країнах для визначення «новонародженості людини» є пряма норма (Канада).

Різняться і відповідальність за дані дії, вік особи, з якого наступає відповідальність. По-різному здійснюється кримінологічна діяльність, уживаються превентивні заходи, направлені на охорону життя як ненародженої дитини, так і новонародженої.

У результаті проведеного аналізу кримінальних законодавств зарубіжних країн спостерігаємо неоднозначність у визначенні форми вини саме за вбивство новонародженої дитини.

Автор доходить **висновку** про те, що вбивство новонародженої дитини в різних країнах світу визначено неоднозначно і залежить передусім від визначення виду вбивства ненародженої, новонародженої дитини, наявності у кримінальному законодавстві привілейованих складів злочину стосовно вбивства матір'ю своєї дитини або їх відсутності. До того ж існують випадки притягнення батька до кримінальної відповідальності за деякі дії, пов'язані з новонароджуваністю. В основі ознак складу злочину, який передбачає відповідальність за дітовбивство, потрібно враховувати не зміст поняття «життя людини», а питання про його початок.

Ключові слова: життя, новонароджена дитина, матір, вбивство, дітовбивство.

SPECIFIC CHARACTERISTICS OF CRIMINAL LEGAL STANDARDS PROVIDING RESPONSIBILITY FOR THE MURDER OF A CHILD: A COMPARATIVE ANALYSIS

Kovtun Oleksandr Oleksiiovych,
Postgraduate Student

Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

kovtunaleksandr24@gmail.com

orcid.org/0009-0007-3555-3595

The purpose is to study the criminal codes of individual countries of the world, in particular the norms that provide responsibility for taking the life of children.

Research methods. Comparative-legal, formal-logical, deductive, logical, prognostic.

Research results. There is a characteristic of legal norms that provide for the responsibility associated with the murder of the mother of her newborn child and deprivation of human life. The conducted analysis showed that the relation to human life is one of the state's priorities, but the approaches to standardizing its protection are quite different. As shown by the comparative analysis of legislation and the history of the development of law-making processes in individual states, even the conceptual apparatus differs. This is how we meet norms with the name: "Murder by the mother of a newborn child" (Ukraine, Armenia, Kazakhstan, North Macedonia), "Infanticide" (Albania, Korea), "Murder of a child during childbirth" (Austria), "Murder of a child" (Estonia), "Paricide" (Philippines).

Based on the definition of the name of the norm itself and their disposition are also defined differently. This is explained by the fact that infanticide in every country of the world went through complex stages, and, most importantly, this process has not ended. It is significant that in some norms we are not talking about a newborn child, and therefore we meet the responsibility for killing both an unborn child and an already born child (including a newborn), which are equated with the term infanticide, and it differs significantly with the time of the commission of this crime and by the object of criminal encroachment, namely his age.

In some countries, there is a direct norm for determining "newborn human" (Canada).

The responsibility for these actions also differs, as does the age of the person from whom responsibility begins. Based on the analysis of the criminal legislation of foreign countries, we observe ambiguity in determining the form of guilt specifically for the murder of a newborn child.

The author comes to the conclusion that the murder of a newborn child in different countries of the world is not defined unambiguously and depends primarily on the definition of the type of murder of an unborn, newborn child, the presence in the criminal legislation of privileged components of the crime of murder by the mother of her child or their absence. In addition, there are cases of bringing the father to criminal responsibility for some actions related to the new birth. It is not the content of the concept of "human life" but the question of its beginning that should be taken into account as the basis of the elements of the crime involving responsibility for infanticide.

Key words: life, newborn child, mother, murder, infanticide.

Вступ. В Україні й у світі все більших масштабів набуває питання щодо злочинів проти життя людини, на жаль, спостерігаємо стабільне зростання кількості злочинів, жертвами яких є діти.

Історично так склалося, що в багатьох країнах передбачена кримінальна відповідальність за вбивство новонародженої дитини. Так, в Україні передбачена кримінальна відповідальність за окремий (привілейований) вид убивства – убивство матір'ю своєї новонародженої дитини.

Проте конструкція цього злочину, установлення відповідальності в разі його вчинення в інших кримінальних кодексах є різними. Тому з метою отримання позитивного досвіду актуальним нині є аналіз кримінальної відповідальності за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за законодавством зарубіжних країн. Також характеристика норм кримінального права, які за своїм складом досить близькі до даного виду вбивств, але визначаються як кваліфіковані види вчинення даного злочину. Деякі країни прирівнюють дітовбивство та проведення абортів.

Тому з метою отримання позитивного досвіду актуальним нині є аналіз норм кри-

мінального законодавства, яке передбачає відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини, позбавлення життя дитини за законодавством зарубіжних країн.

Методологія й аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми звернули увагу та взяли до відома низку наукових праць, які були присвячені проблемам відповідальності за дітовбивство, серед авторів яких сучасні українські та зарубіжні вчені, а саме: М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. К. Грищук, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, В. В. Сташис, В. Я. Тацій та інші. Дослідження, присвячені відповідальності матері за вбивство своєї новонародженої дитини, розглядалися на різних рівнях, як дисертаційні дослідження (Л. А. Остапенко (2003 р.), О. Л. Старко (2007 р.), І. С. Семенюк (2011 р.), О. В. Шевченко (2016 р.)), але за різними напрямками. Так і монографічного рівня, проблеми компаративістичного характеру щодо злочинів у сфері дітовбивства присвячені роботи В. К. Грищука, Н. Є. Крилова, В. М. Стратонова, М. О. Хавронюка, К. Хорні, Т. Шибутані.

Останніми роками пройшло обговорення низки публікацій, присвячених проблемі дітовбивства: «Кримінальна відповідальність

за вбивство новонародженої дитини: порівняльно-правовий аспект» (О. М. Мусиченко, О. С. Вербицький, 2019 р.), «Актуальні проблеми кваліфікації вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини» (Ю. М. Жмур, О. О. Гоцуляк, 2020 р.), «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: спірні питання кваліфікації» (К. Марисюк, С. Друк, 2020). Проте єдності в поглядах так і немає, низка питань потребує врегулювання. На нашу думку, постає необхідність аналізу питань, які регулюють відповідальність за дітовбивство в законодавствах різних правових сімей.

Мета статті – дослідити й охарактеризувати норми, які передбачають відповідальність за дітовбивство.

1. Поняття «дітовбивство» у системі кримінального права

Аналіз показав, що немає єдиного підходу до визначення понять, які досить часто ототожнюються, а саме поняття «дітовбивство» та «убивство новонародженої дитини». Життя людини, зокрема й ненародженої та новонародженої дитини, реалізується через систему норм кримінального законодавства, а тому досить важливо визначитись із поняттями, які вживаються у кримінальних кодексах різних країн, навіть у назвах норм, які передбачають відповідальність за дані злочини.

Немає єдиного підходу в регламентації відповідальності за вбивство новонародженої дитини навіть у назві таких норм. Ми бачимо норми за назвою: «Убивство матір'ю новонародженої дитини» (Україна, Вірменія, Казахстан), «Дітовбивство» (Албанія, Корея), «Убивство дитини під час народин» (Австрія), «Убивство дитини» (Естонія), «Батьковбивство» (Філіппіни).

Існують держави, у яких дітовбивством визнається проведення абортів (Ватикан, Мальта, Нікарагуа, Філіппіни, Польща). Тобто в цих країнах наступає кримінальна відповідальність за «внутрішньоутробне вбивство», а саме вбивство дитини, яка перебуває в лоні матері.

Тобто можемо констатувати, що існує відповідальність за дітовбивство двох видів. Убивство дитини, яка перебуває в лоні матері («внутрішньоутробне вбивство»), та вбивство після її народження. Але поряд із кримінальною відповідальністю за внутрішньоутробне вбивство існує відповідальність за кваліфіковане вбивство близьких рідних, як своїх, так і родичів чоловіка (жінки) за низхідною чи висхідною лінією (Філіппіни, Японія, Аргентина, Колумбія).

2. Причини розбіжностей визначення дітовбивства в нормах кримінальних кодексів

Причини такої неоднозначності показав історичний розвиток самого законодавства, який був зумовлений соціальними ознаками, економічними складниками і, звісно, розвитком суспільства на окремій території та впливом релігій на законотворчі процеси. Протягом століть ставлення до вбивства новонародженої дитини суттєво змінювалось (Стратонов, Ковтун, 2021).

Свого часу позашлюбна дитина вважалась поза законом. Даний факт підтверджує

у своїй монографії О.В. Шевченко, яка констатує, що вбивство матір'ю незаконнонародженої дитини є більш тяжким злочином, оскільки таке дітовбивство церква пов'язувала з питаннями статевої моралі та всю силу репресій спрямовувала проти матері-дітовбивці, яка зачала дитину поза шлюбом (Шевченко, 2012).

Нині дана причина дещо трансформувалась, але збереглася в окремих нормах зарубіжних країн. Так, у ст. 190 Кримінального кодексу Голландії зазначено, якщо мати, яка під впливом страху викриття того, що вона народила дитину, умисно позбавляє її життя, то це вважається простим умисним убивством. У Кримінальному кодексі Кореї, у ст. 251 «Дітовбивство», обставиною, яка пом'якшує вину, визначено те, що «убивство вчиняється зі страху або викриття позору», у турецькому Кримінальному кодексі вказано інший мотив: «з метою спасіння своєї честі» (Кримінальний кодекс Кореї). Отже, бачимо наскільки історичні традиції відображаються в сучасному підході під час формування окремих норм кримінального права.

Але водночас є й інші підходи. Зважаючи на те, що жінка фізично значно слабша від чоловіка та часто є об'єктом насильницьких злочинів, у ст. 108 Кримінального кодексу Колумбії визначено, що настання смерті дитини, яка народилась унаслідок насильницького статевого акту або штучного запліднення без згоди жінки, або перенесення яйцеклітини без її згоди, коли жінка вбиває дитину під час пологів або протягом восьми наступних днів, карається позбавленням волі від чотирьох до шести років (Кримінальний кодекс Колумбії). Тобто законодавець все ж таки пом'якшує вину жінки за таких обставин.

3. Характеристика окремих норм, які передбачають відповідальність за дітовбивство

Посягання на життя новонародженої дитини може бути здійснене як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності, тому вбивство матір'ю, учинене шляхом активних дій, називають активним дітовбивством, скоєне шляхом бездіяльності – пасивним дітовбивством. Підтвердженням такого факту є кримінальне законодавство Ізраїлю, де у ст. 303 «Убивство новонародженої дитини» прямо зазначено: «Жінка, яка навмисно спричинила своїми діями/бездіяльністю смерть народженій нею дитині, якій не виповнилось 12 місяців <...>» (Кримінальний кодекс Ізраїлю).

У слідчій практиці за основу береться загальноновизнаний строк як новонародженості, так і тривалості психофізіологічного стану жінки, який становить в Україні двадцять чотири години після пологів.

На нашу думку, це не зовсім правильна практика, оскільки кожна особа має свої індивідуальні фізіологічні особливості, свій поріг стресостійкості, больовий поріг тощо. Тому сила та тривалість психічної нестійкості в породіллі індивідуальні, залежать від низки суб'єктивних обставин (фізичне та психічне здоров'я, характер процесу пологів, наявність заходів безпеки тощо), у такому разі точно вказати в тижнях або годинах часові

межі завершення такого стану неможливо, а коли вчинено вбивство і поготів. Поведінка в такому стані може свідчити про неможливість особи давати оцінку своїм діям, її необхідно вважати неосудною. Для правильного визначення цієї ознаки необхідно проводити судово-психіатричну експертизу. Тому варто звернути увагу на ст. 308 (Кримінальний кодекс Турецької Республіки), у якій визначено мить, із якої починається життя, тобто на законодавчому рівні вказано, що новонародженою вважається дитина, яка цілком відділилась від утроби матері, із цієї миті вона вважається людиною незалежно від того, дихала вона чи ні, наявний у неї кровообіг, відділена пуповина чи ні. А у ст. 309 сформульоване поняття «спричинення смерті» (Кримінальний кодекс Турецької Республіки).

Окремої уваги потребує норма, яка передбачає укриття родів, а саме ст. 311 (Кримінальний кодекс Турецької Республіки), де вказано на таку диспозицію: «Той, хто укриває факт народження дитини шляхом таємного усунення трупа, незалежно від того, наступила смерть новонародженого чи ні під час пологів чи після них <...>» (Кримінальний кодекс Турецької Республіки). Кримінальний кодекс Туреччини жорсткіший до вбивства. Фактично передбачене умисне вбивство (ст. 448), у ст. 450 вказано на кваліфікуючі ознаки, а саме: якщо вбивство скоєно стосовно одного із близьких родичів або нащадків. У такому разі мають на увазі і дітей (не обов'язково новонароджених). У ст. 453 зазначено: «У разі вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини з метою спасіння своєї честі вона карається <...>» (Кримінальний кодекс Турецької Республіки). Отже, у Туреччині вбивство новонародженої дитини буде розглянуто лише в тоді, коли жінка захищала власну честь, у всіх інших випадках це умисне вбивство.

Французьке кримінальне законодавство не виділяє вбивство новонародженого, натомість у ст. 221–4 в редакції Закону № 94–89 від 1 лютого 1994 р. умисне вбивство (*meurtre*) карається довічним ув'язненням, якщо воно скоєне відповідно до ст. 132–23, де потерпілий є неповнолітнім, який не досяг 15-річного віку (Кримінальний кодекс Франції).

У Республіці Узбекистан (ст. 99) (Станіч, Іванов, 2019), Азербайджанській Республіці (ст. 121) (Кримінальний кодекс Республіки Азербайджан), Республіці Польща (Станіч, 2017) у самій диспозиції вказано на вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час родів або одразу після них. А у Швейцарії (Кримінальний кодекс Швейцарії), Республіці Таджикистан (Кримінальний кодекс Таджикистану) так само зазначено вбивство новонародженої дитини, але під впливом психічного розладу здоров'я. У Данії (§ 238) ці ознаки дещо розширені та пов'язані не лише із психофізіологічним станом, а і зі скрутним становищем, страхом чи панікою породіллі (Кримінальний кодекс Данії). Часовий проміжок у даному разі теж визначений нечітко. На відміну від України, у разі вчинення правопорушення, яке було скоєно без шкоди дитині, покарання буде скасовано.

Висновки. З урахуванням деяких норм, в основному романо-германської сім'ї, проєкт Кримінального кодексу України суттєво змінює як диспозицію норми за вбивство, так і загальну концепцію даного інституту, змінюватиме і відповідальність за вчинення даного злочину, проте і в новому підході є досить питань, які, на нашу думку, будуть ускладнювати як кваліфікацію зазначених дій, так і призначення покарання.

Пропонуємо визначити момент умовного початку життя та смерті додаванням уже нині до Кримінального кодексу ст. 117–1 такого змісту:

«1. З того моменту, коли живий новонароджений повністю відділився від утроби матері, він розглядається як людина, незалежно від того, дихає новонароджена дитина чи ні, наявний кровообіг у неї чи ні, відрізана пуповина чи ні.

2. Смерть розглядається як дія або бездіяльність, пов'язані зі смертю іншої людини, і навіть якщо дані дії не стали єдиною причиною її смерті, а саме вчинені шляхом завдання фізичної шкоди здоров'ю потерпілого, які спричинили смерть особи чи залишення в небезпеці особи, унаслідок чого особа померла».

З урахуванням досвіду держав, у яких у кримінальному кодексі є привілейований вид покарання за вбивство новонародженої дитини й інші позитивні особливості, пропонуємо викласти ст. 117 у новій редакції:

«Убивство матір'ю своєї новонародженої дитини, як під час народин, так і в наступний період, скоєне в умовах психотравмальної ситуації або психологічного розладу здоров'я породіллі, що не виключає осудності, але не пізніше 28 діб із моменту народження, карається позбавленням волі на строк від 5 до 6 років.

Ті самі дії, учинені повторно, з особливою жорстокістю або вчинення вбивства двох і більше новонароджених дітей – караються позбавленням волі від 6 до 10 років.

Сурогатна мати, яка за законом не є матір'ю, але визнається суб'єктом даного правопорушення за фактом народження дитини».

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2-х т. / за заг. ред. В.Я. Тація та ін. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. 1040 с.
2. Кримінальний кодекс Вірменії : Закон від 18 квітня 2003 р. URL: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/arm197602.pdf> (дата звернення: 25.08.2023).
3. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан : Закон від 16 липня 1997 р. № 167–1 (внесено зміни відповідно до законів Республіки Казахстан від 9 липня 1998 р. № 277–1, від 10 липня 1998 р. № 283–1, від 16 липня 1999 р. № 430–1, від 23 липня 1999 р. № 454–1). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=3508032 (дата звернення: 25.08.2023).
4. Criminal Code of Republic of Albania Law No. 7895, dated 27 January 1995. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/238253> (дата звернення: 25.08.2023).
5. Кримінальний кодекс Республіки Корея. URL: <https://vseokoree.com/vse-o-koree/zakony-i-normativnye-pravovyeakty/ugolovnyj-kodeks-respubliki-koreya> (дата звернення: 25.08.2023).
6. Пенітенціарний кодекс Естонської Республіки, ухвалений 6 червня 2001 р. RT I 2001, 61, 364. Набрав

чинності 1 вересня 2002 р. URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/default/files/seaduste-tolked/%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1%2001.04.2023.pdf> (дата звернення: 25.08.2023).

7. Кримінальний кодекс Філіппін. Act № 3815 an act revising the penal code and other penal laws (December 8, 1930). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/225305> (дата звернення: 25.08.2023).

8. Шевченко О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2011. 216 с.

9. Стратонов В.М., Ковтун О.О. Генеза кримінальної відповідальності за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. *Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України* : колективна монографія / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. Київ : Ліра-К, 2021. С. 624–633.

10. Шевченко О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини : монографія. Харків : Ніка-Нова, 2012. 215 с.

11. Мусиченко О.М., Вербицький О.С. Кримінальна відповідальність за вбивство новонародженої дитини: порівняльно-правовий аспект. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2019. Т. 30 (69). № 4.

12. Антонюк Н.О. Вдосконалення законодавчої конструкції складу «Умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини» (ст. 117 КК України). *Вісник Львівського університету*. 2009. № 49. С. 198–206.

13. Старко О.Л. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: проблемні питання об'єктивної сторони. *Актуальні проблеми держави та права*. 2004. Вип. 22. С. 955–960.

14. Жмур Ю.М., Гоцуляк О.О. Актуальні проблеми кваліфікації вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. *Молодий вчений*. 2020. № 6 (82). С. 63–65.

15. Марисюк К., Друк С. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: спірні питання кваліфікації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2020. Т. 7. № 2. С. 259–264.

16. Кримінальний кодекс Нікарагуа. URL: [http://legislacion.asamblea.gob.ni/Normaweb.nsf/%28\\$A11%29/1F5B59264A8F00F906257540005EF77E?OpenDocument](http://legislacion.asamblea.gob.ni/Normaweb.nsf/%28$A11%29/1F5B59264A8F00F906257540005EF77E?OpenDocument) (дата звернення: 25.08.2023).

17. Кримінальний кодекс (Código Penal) Колумбії (Закон № 599 від 24 червня 2000 р.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/190482> (дата звернення: 25.08.2023).

18. Канонічне кримінальне право. URL: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?rel=doc=&docid=5652ffd34> (дата звернення: 25.08.2023).

19. Кримінальний кодекс Андори. URL: <https://boradocuments.blob.core.windows.net/boradocuments/017025/pdf/3BE2E.pdf> (дата звернення: 25.08.2023).

20. Кримінальний кодекс Японії : Закон № 45 від 24 квітня 1907 р., у ред. Закону № 91 від 12 травня 1995 р. URL: <https://constitutions.ru/?p=407> (дата звернення: 25.08.2023).

21. Strafgesetzbuch (StGB). URL: <https://dejure.org/gesetze/StGB> (дата звернення: 25.08.2023).

22. Кримінальний кодекс Голландії. URL: <https://www.retsinformatie.dk/eli/ta/2019/976> (дата звернення: 25.08.2023).

23. Кримінальний кодекс Турецької Республіки / переклад В.С. Станіч ; за ред. О.В. Коротюк. Київ : ОБК, 2021. 190 с.

24. Кримінальний кодекс Франції (на 1 липня 2000 р.). URL: https://yurist-online.org/laws/foreign/criminalcode_fr/doc-5-.pdf (дата звернення: 20.08.2023).

25. Закон про кримінальне право Ізраїлю. URL: <https://library.khpg.org/files/docs/1375279180.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

26. Кримінальний закон Республіки Узбекистан із змінами і доповненнями від 1 січня 2019 р. / В.С. Станіч, О.В. Іванов. Київ : ОБК, 2019. 194 с.

27. Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки (затверджений Законом Азербайджанської Республіки від 30 грудня 1999 р. № 787-IQ) (станом на 17 лютого 2023 р.) URL: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353 (дата звернення: 20.08.2023).

28. Кримінальний кодекс Республіки Польща / перекл. укр. мов. В.С. Станіч. Київ : ОБК, 2017. 138 с.

29. Schweizerisches Strafgesetzbuch. URL: <https://business-swiss.ch/wp-content/uploads/2020/04/311.0.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

30. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан (затверджено Законом Республіки Таджикистан від 28 травня 1998 р. № 574). URL: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=894;-54 (дата звернення: 20.08.2023).

31. Кримінальний кодекс Республіки Корея. URL: https://pusan.mid.ru/ru/informatsiya_dlya_posetiteley/poleznaya_informatsiya/informatsiya_o_zakonakh_respubliki_koreya/ugolovnyy_kodeks_rkoreya_na_rus/ (дата звернення: 20.08.2023).

32. Кримінальний Кодекс Данії. URL: <https://www.twirpx.com/file/232919/> (дата звернення: 20.08.2023).

33. Тези проекту Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 20.08.2023).

REFERENCES

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar [Criminal Code of Ukraine. Scientific and practical commentary]: in 2 volumes / per. general. ed. V.Ya. Tatsia, V.P. Pshonki, V.I. Borisova, V.I. Tyutyugin. 5th ed., supplement. Kh.: Svist, 2013. 1040 p. [in Ukrainian].

2. Kryminalnyi kodeks Virmenii [Criminal Code of Armenia] dated April 18, 2003. Retrieved from: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/arm197602.pdf> [in Ukrainian].

3. Kryminalnyi kodeks Respubliky Kazakhstan [Criminal Code of the Republic of Kazakhstan] dated July 16, 1997 № 167-1 (amended in accordance with the Laws of the Republic of Kazakhstan dated July 9, 1998 № 277-1, dated July 10, 1998 № 283-1, dated July 16, 1999 № 430-1, dated 07.23.99 № 454-1). Retrieved from: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=3508032 [in Ukrainian].

4. Criminal Code of the Republic of Albania Law № 7895, dated 27 January 1995. Retrieved from: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/238253> [in English].

5. Kryminalnyi kodeks Respubliky Koreia [Criminal Code of the Republic of Korea]. Retrieved from: <https://vseokoree.com/vse-o-koree/zakony-i-normativnye-pravovyeyakty/ugolovnyj-kodeks-respubliki-koreya> [in Ukrainian].

6. Penitentsiarnyi kodeks Estonskoi Respubliky [Penitentiary Code of the Republic of Estonia] Adopted on 06.06.2001 RT I 2001, 61, 364. Entered into force on 01.09.2002. Retrieved from: <https://www.juristaitab.ee/sites/default/files/seaduste-tolke/d/%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1%2001.04.2023.pdf> [in Ukrainian].

7. Kryminalnyi kodeks Filipin [Penal Code of the Philippines]. Act № 3815 an act revising the penal code and other penal laws (December 8, 1930). Retrieved from: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/225305> [in Ukrainian].

8. Shevchenko, O.V. (2011). Kryminalna vidpovidalnist za vbyvstvo matiriu svoiei novonarodzhenoi dytyny [Criminal responsibility for the mother's murder of her newborn child]: thesis. ... candidate law sciences: 12.00.08. Kharkiv, 216 p. [in Ukrainian].

9. Stratonov, V.M., Kovtun, O.O. (2021). Geneza kryminalnoi vidpovidalnosti za vbyvstvo matiriu svoiei novonarodzhenoi dytyny [The genesis of criminal responsibility for the mother's murder of her newborn child]. *Problems of increasing the effectiveness of criminal justice in Ukraine: a collective monograph / Institute of State and Law named after V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine: according to general ed. Yu.S. Shemshuchenko, Yu.L. Boshytskyi*. Kyiv: Lira-K Publishing House, pp. 624–633 [in Ukrainian].

10. Shevchenko, O.V. (2012). Kryminalna vidpovidalnist za vbyvstvo matiriu svoiei novonarodzhenoi dytyny [Criminal responsibility for the mother's murder of her newborn child]: monograph. Kharkiv: Nika-Nova, 215 p. [in Ukrainian].

11. Musychenko, O.M., Verbytsky, O.S. (2019). Kryminalna vidpovidalnist za vbyvstvo novonarodzhenoi dytyny: porivnial-

no-pravovyi aspect [Criminal liability for the murder of a newborn child: a comparative legal aspect]. *Scholarly notes of the TNU named after V.I. Vernadskyi*. Series "Legal Sciences". Volume 30 (69). № 4 [in Ukrainian].

12. Antoniuk, N.O. (2009). Vdoskonalennia zakonodavchoi konstruktsii skladu "Umysnoho vbyvstva matiriu svoiei novonarodzhenoii dytyny" (st. 117 KK Ukrainy) [Improvement of the legislative construction of the composition "Intentional murder by the mother of her newborn child" (Article 117 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Bulletin of Lviv University*. № 49. P. 198–206 [in Ukrainian].

13. Starko, O.L. (2004). Umysne vbyvstvo matiriu svoiei novonarodzhenoii dytyny: problemni pytannia obiektyvnoi stony [Intentional killing by the mother of her newborn child: problematic issues of the objective side]. *Actual problems of the state and law*. Issue 22. P. 955–960 [in Ukrainian].

14. Zhmur, Yu.M., Hotsulyak, O.O. (2020). Aktualni problemy kvalifikatsii vbyvstva matiriu svoiei novonarodzhenoii dytyny [Actual problems of the qualification of the mother's murder of her newborn child]. *Young Scientist*. № 6 (82). P. 63–65 [in Ukrainian].

15. Marisyuk, K., Druk, S. (2020). Umysne vbyvstvo matiriu svoiei novonarodzhenoii dytyny: spirni pytannia kvalifikatsii [Premeditated murder by the mother of her newborn child: disputed questions of qualification]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*. Series "Legal Sciences". Vol. 7. № 2. P. 259–264 [in Ukrainian].

16. Kryminalnyi kodeks Nikarahua [Criminal Code of Nicaragua]. Retrieved from: [http://legislacion.asamblea.gob.ni/Normaweb.nsf/%28\\$A11%29/1F5B59264A8F00F906257540005EF77E?OpenDocument](http://legislacion.asamblea.gob.ni/Normaweb.nsf/%28$A11%29/1F5B59264A8F00F906257540005EF77E?OpenDocument) [in Ukrainian].

17. Kryminalnyi kodeks (Código Penal) Kolumbii [Criminal Code (Código Penal) of Colombia] (Law № 599 of June 24, 2000). Retrieved from: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/190482> [in Ukrainian].

18. Kanonichne kryminalne pravo [Canonical criminal law]. Retrieved from: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/openssl.pdf?reldoc=y&docid=5652ffd34> [in Ukrainian].

19. Kryminalnyi kodeks Andory [Criminal Code of Andorra]. Retrieved from: <https://bopadocuments.blob.core.windows.net/bopadocuments/017025/pdf/3BE2E.pdf> [in Ukrainian].

20. Kryminalnyi kodeks Yaponii [The Criminal Code of Japan]: Law № 45 of April 24, 1907, as amended. Law № 91 dated May 12, 1995. Retrieved from: <https://constitutions.ru/?p=407> [in Ukrainian].

21. Strafgesetzbuch (StGB) [Criminal Code]. Retrieved from: <https://dejure.org/gesetze/StGB> [in German].

22. Kryminalnyi kodeks Hollandii [Dutch Penal Code]. Retrieved from: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2019/976> [in Ukrainian].

23. Kryminalnyi kodeks Turetskoi Respubliki [The Criminal Code of the Republic of Turkey] / translated by V.S. Stanich; edited by O.V. Korotyuk. K.: OVK, 2021. 190 p. [in Ukrainian].

24. Kryminalnyi kodeks Frantsii [French Criminal Code] (as of July 1, 2000). Retrieved from: https://yurist-online.org/laws/foreign/criminalcode_fr/_doc-5-.pdf [in Ukrainian].

25. Zakon pro kryminalne pravo Izrailia [Israel's Criminal Law Act]. Retrieved from: <https://library.khpg.org/files/docs/1375279180.pdf> [in Ukrainian].

26. Kryminalnyi zakon Respubliki Uzbekistan [Criminal law of the Republic of Uzbekistan] with changes and additions 01.01.2019 / V.S. Stanich O.V. Ivanov. Kyiv: Type of OVC, 2019. 194 p. [in Ukrainian].

27. Kryminalnyi kodeks Azerbaidzhanskoii Respubliki [Criminal Code of the Republic of Azerbaijan] (approved by the Law of the Republic of Azerbaijan dated December 30, 1999 № 787-IQ) (as of February 17, 2023). Retrieved from: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353 [in Ukrainian].

28. Kryminalnyi kodeks Respubliki Polshcha [Criminal Code of the Republic of Poland] / trans. in Ukrainian in the language of V.S. Stanich. Kyiv: OKK, 2017. 138 p. [in Ukrainian].

29. Schweizerisches Strafgesetzbuch. Retrieved from: <https://business-swiss.ch/wp-content/uploads/2020/04/311.0.pdf> [in German].

30. Kryminalnyi kodeks Respubliki Tadjykystan [Criminal Code of the Republic of Tajikistan] (approved by the Law of the Republic of Tajikistan on May 28, 1998 № 574). Retrieved from: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=894;-54 [in Ukrainian].

31. Kryminalnyi kodeks respubliky Koreia [Criminal Code of the Republic of Korea]. Retrieved from: https://pusan.mid.ru/ru/informatsiya_dlya_posetiteley/poleznaya_informatsiya/informatsiya_o_zakonakh_respubliki_koreya/ugolovnyy_kodeks_rkoreya_na_rus/ [in Ukrainian].

32. Kryminalnyi Kodeks Danii [Criminal Code of Denmark]. Retrieved from: <https://www.twirpx.com/file/239219/> [in Ukrainian].

33. Tekst proektu Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Text of the draft Criminal Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.08.2023.

The article was received 30 August 2023.